

Hampshire

Het graafschap Hampshire, gelegen in het midden van de Engelse zuidkust, heeft lange historische banden met de marine.

Portsmouth, de thuishaven van de Royal Navy, ligt bijna recht tegenover het schiereiland Cotentin en was een belangrijke vertrekhaven voor D-day. In juni 1940 verhuisde generaal Eisenhower zijn hoofdkwartier naar Southwick House net ten noorden van de stad. Het stadje Gosport ten westen en Hayling Island ten oosten van Portsmouth waren belangrijk bij het bouwen van de Mulberry-havencomponenten die naar Normandië werden gesleept. Portsmouth werd de hele oorlog hevig gebombardeerd, net als de dichtbij gelegen haven van Southampton. In 1940 werd de Spitfire-fabriek in Woolston, een buitenstadje van Southampton waar het jachtvliegtuig was ontwikkeld, compleet verwoest door de Luftwaffe.

Het New Forest, een unieke mix van heidevelden, bossen en rivierdalen, was een

ideale plek om te trainen in de aanloop naar D-day. Hier vonden dan ook tal van oefeningen plaats. Het eiland Wight, 3 kilometer over het deel van het Kanaal dat Solent heet, was een van de locaties van Operatie PLUTO. De pijlpil kwam op het eiland bij Thorness Bay en vervolgde zijn weg naar Shanklin en Sandown op de zuidoostkust. Vanhier werd brandstof door het Kanaal naar Port-en-Bessin gepompt, vlak bij Omaha beach.

Locaties in Hampshire

The D-Day Story

Clarence Esplanade, Portsmouth, thedaystory.com

Het aan de kust vlak bij Southsea Castle gelegen The D-Day Story is een volledig aan Operatie Overlord gewijd museum. Zowel de opmars als de dag zelf komen aan bod. De collectie is groot en gevarieerd, met talloze

>> The D-Day Story, Portsmouth

persoonlijke bezittingen – brieven, tekeningen, foto's en kaarten – en militaire hardware. Kindvriendelijk interactief materiaal en audiofragmenten brengen een en ander tot leven en de uitstekende website van het museum zit tjokvol gedetailleerde historische informatie. De Overlord Embroidery, 34 geborduurde panelen met de zich ontvouwende gebeurtenissen van D-day, is een levendige, kleurrijke aanvulling op de vitrines.

Quay House

Broad Street, Portsmouth

Een halfuur lopen van The D-Day Story ligt Quay House op Broad Street. Dit mooie art-decopand was in de jaren 30 een kantoorgebouw, maar in de voorbereidingen op D-day werd het het inschepingshoofdkwartier voor de sector Portsmouth. Militair personeel in Quay House speelde een vitale rol bij een efficiënt verloop van de campagne. Hier werd de lancering van de geallieerde troepen vanuit vier punten in Portsmouth georganiseerd. Quay House is niet vanbinnen te bezichtigen; het is nu een appartementencomplex.

Southwick House

Southwick, Portsmouth

Zo'n 8 kilometer ten noorden van Portsmouth, bij het dorp Southwick, ligt Southwick House, de uiteindelijke commandopost van de Supreme Headquarters Allied Expeditionary Force (SHAEP). Admiraal Ramsay en generaal Montgomery verhuisden eind april 1944 vanuit Londen hierheen, generaal Eisenhower op 1 juni. Een grote multiplex kaart van de Engelse zuidkust en de Franse kustlijn van Calais tot Brest siert nog steeds de Map Room, waar besprekingen werden gehouden en knopen doorgehakt.

<< Southwick House

In Southwick House presenteerde James Stagg het weerbericht waardoor D-day met een dag werd uitgesteld (zie blz. 85). Eisenhower's persoonlijke hoofdkwartier – een kantoortent en een caravan om in te slapen – was verborgen in de nabije bossen. Southwick is alleen te bezoeken op afspraak via dspg-hq-information@mod.uk of (+44) (0) 23 92 284 341.

Koninklijk Onderzeeërmuseum

Haslar Jetty Road, Gosport, nmrn.org.uk/submarine-museum

Het hoogtepunt van het Royal Navy Submarine Museum is zonder twijfel de HMS Alliance. Deze onderzeeër uit de Amphion-klasse werd pas in juli 1945 te water gelaten, maar zijn soortgenoten werden veelvuldig gebruikt

Frankrijk

D-daystranden	114
De Slag om Normandië	130
Parijs	136
Provence	140

Noordoost-Frankrijk	142
West-, Zuidwest- en Centraal-Frankrijk	144
Elzas en Lotharingen	148

De Holocaust

Jodenhaat was een hoofdelement van de nazi-ideologie, de Holocaust het genocidale gevolg.

In zijn boek *Mein Kampf* (1925) gaf Hitler Joden de schuld van al het vermeende 'kwaad', niet alleen in Duitsland, maar in de hele wereld – van de dreiging van het internationale bolsjevisme tot de ongelijkheid die werd veroorzaakt door het ongebreidelde kapitalisme. Bovenal meende hij dat Joden de

'zuiverheid' van het Duitse ras beoedelden. De propagandamachine van de partij, onder leiding van Joseph Goebbels, versterkte deze ideeën, die door veel Duitsers werden omarmd.

Na 1933 introduceerde Hitler strafwetgeving die gericht was tegen de half miljoen Joden in Duitsland, waarmee deze beperkt werden in de uitoefening van bepaalde beroepen. De Neurenberger rassenwetten van september 1935 ontnamen Joden het Duits staatsburgerschap en verboden hen een huwelijk of een seksuele relatie met een Duitser aan te gaan. Het Jood-zijn werd niet bepaald door

het geloof, maar door het ras: iemand met drie Joodse grootouders was een Jood, wie een of twee Joodse grootouders had een *Mischling* (halfbloed), voor wie minder zware beperkingen golden.

De nazivervolging gold ook voor veel andere bevolkingsgroepen. Roma, Slaven en zwarten werden eveneens gezien als *Untermenschen* (inferieure mensen) en mensen met een geestelijke of lichamelijke beperking zouden een *lebensunwertes Leben* leiden – een leven dat het niet waard was te worden geleefd. Homoseksuelen werden vervolgd voor abnormaal gedrag en Jehova's getuigen om hun trouw aan God in plaats van aan Hitler. Communisten en vakbondsmensen werden ook beschouwd als legitieme doelwitten. Naar schatting zijn ruim tien miljoen mensen vermoord door de nazi's omdat ze zich niet schikten naar of in verzet kwamen tegen hun bekrompen en perverse wereldbeeld. Zes miljoen van hen waren Joods.

Kristallnacht

Regelmatig werden gewelddadigheden tegenover Joden gepleegd door Hitlers paramilitaire bodyguards van de SA (of 'bruinhemden'). Deze bereikten een hoogtepunt op 9-10 november 1938, toen een golf van anti-Joods geweld door Duitsland, Oostenrijk en het pas geannexeerde Sudetenland trok. Deze gebeurtenis, georgani-

▲ Voorbijgangers kijken naar de ingegooidde etalageramen van een Joodse winkel in Berlijn na de Kristallnacht, november 1938

seerd door Goebbels, werd *Kristallnacht* genoemd vanwege de duizenden vernielde ramen van synagogen, winkels en huizen.

Na de invasie van Polen in september 1939 werd de vervolging geïntensiveerd. Stutthof in Pommeren (zie blz. 237) was een van de eerste concentratiekampen op buitenlandse bodem. In dergelijke kampen werden aanvankelijk politieke tegenstanders van het naziregime opgesloten, maar het aantal Joden werd steeds groter. Ook werden werkkampen gebouwd om te profiteren van de mankracht van de Joden en andere 'ongewenste personen'. Vanaf 1941 moesten alle Joden in het *Reich* een gele davidster dragen zodat ze eenvoudiger te identificeren waren.

Verscheidene 'oplossingen' voor wat de nazi's zagen als 'het Joodse vraagstuk' passeerden de revue. Zo werd een 'territoriale oplossing' overwogen, een planmatige deportatie van Joden naar het Afrikaanse eiland Madagascar, een Franse kolonie. Van dat plan werd alleen maar afgestapt omdat de wateren rond het eiland onder controle stonden van de Britten.

Getto's

Naarmate de oorlog vorderde, nam de segregatie van Joden uit de samenleving toe. Dat werd vooral bereikt door de vorming van getto's, omheinde wijken in plaatsen of steppen waar Joden in feite gevangen

Joodse mannen zijn ingeladen om dwangarbeid te gaan verrichten, getto van Warschau

werden gezet en uitgesloten van de buitenwereld. Voordat ze uit hun huis werden gezet, moesten ze vrijwel al hun bezittingen afstaan. Getto's waren in naam autonoom, maar in werkelijkheid stonden ze onder streng toezicht van de nazi's en moesten de inwoners dwangarbeid verrichten. De omstandigheden waren buitengewoon slecht: overbevolking en ondervoeding verhoogden de kans op ziekten en het sterftecijfer was extreem hoog.

Volgens enkele hooggeplaatste nazi's was de onvermijdelijke volgende stap de complete

uitroeiing van alle Joden in Europa. De Duitse invasie van de Sovjet-Unie in juni 1941 bood een voorwendsel om deze genocide in praktijk te brengen. In het kielzog van het Duitse front rekenden *Einsatzgruppen*, mobiele moordeenheden, af met iedereen die als vijand werd beschouwd. Hiertoe behoorden alle Joden en Roma: mannen, vrouwen en kinderen werden vermoord, ofwel door vergassing in speciale vrachtwagens of door hen dood te schieten. Een van de grootste massamoorden vond in september 1941 plaats in het Oekraïense Babi Jar, waar in een paar dagen tijd meer dan 33.000 Joden uit Kiev werden doodgeschoten.

Tegelijkertijd werden nieuwe kampen in Polen gebouwd (en bestaande aangepast) met als doel grote aantallen Joden zo snel en efficiënt mogelijk te vermoorden. Het bevel kwam van Heinrich Himmler, Reichsführer van de SS en het belangrijkste brein achter de Holocaust. De getto's zouden worden opgedoekt en hun inwoners naar werkkampen of de nieuwe vernietigingskampen worden gedeporteerd. Vergassing was de favoriete moordmethode, met koolmonoxide of het op cyanide gebaseerde pesticide *Zyklon B*. In de nieuwe kampen Bełżec, Sobibór en Treblinka, en in Majdanek en Auschwitz-Birkenau werden gaskamers geïnstalleerd, doorgaans gemaskeerd als doucheruimte. De offi-

Interessante routes

De hierna voorgestelde routes voeren dwars door Europa langs een aaneenschakeling van locaties die herinneren aan de bevrijding – van bekende bezienswaardigheden tot aangrijpende gedenkplaat- en weinig bezochte monumenten. Er zijn evenveel potentiële routes als er mensen zijn die gefascineerd zijn door de bevrijding, dus je zult zonder twijfel een route willen uitstippelen die het meest aansluit bij je interesses. Je kunt dit hoofdstuk dan gebruiken als een handvat daarvoor en om een idee te krijgen wat de verschillende delen van Europa je te bieden hebben.

» D-dayroute

Deze route voert langs de belangrijkste D-daylocaties in Groot-Brittannië en Frankrijk.

1 Oorlogsmuseum, Londen

Blz. 86. Het belangrijkste militaire museum van Londen doet ingetogen verslag van de

verschrikkingen van de Tweede Wereldoorlog en de Holocaust. Grote collectie.

2 Churchill War Rooms, Londen

Blz. 86. Het zenuwcentrum van Winston Churchill en zijn kabinet tijdens de oorlog.

3 The D-Day Story, Portsmouth

Blz. 92. Dit onlangs gerenoveerde museum brengt met een interactieve expositie Operatie Overlord tot leven. Pronkstuk is het prachtige, 90 m lange wandtapijt Overlord Embroidery.

4 Grand Bunker Atlantikwall-museum, Ouistreham

Blz. 129. Reconstructies van oorlogstaferelen – compleet met kranten, bestek en pakjes sigaretten – geven een indruk van hoe het er destijds aan toe is gegaan in deze bunker van zes verdiepingen. Dit is maar een van de vele verdedigingswerken die samen de *Atlantikwall* vormden.

5 Mémorial Pegasus, Ranville

Blz. 127. In de nacht voor D-day waren bruggen over het kanaal van Caen en de rivier de Orne het doelwit van een gedurfde geallieerde aanval met zweefvliegtuigen. Het museum Mémorial Pegasus is gewijd aan de

manschappen van de Britse 6e Luchtlandingsdivisie die deze operatie uitvoerden.

6 Juno Beach Centre, Courseulles-sur-Mer

Blz. 125. Dit museum belicht de rol van het Canadese leger in de Tweede Wereldoorlog in het algemeen en op D-day in het bijzonder.

7 D-daymuseum, Arromanches

Blz. 124. Het eerste museum in Normandië dat speciaal ter herinnering van de landingen op D-day is gebouwd.

8 Amerikaanse begraafplaats Normandië, Colleville-sur-Mer

Blz. 123. Normandië is bezaaid met begraafplaatsen uit de Tweede Wereldoorlog. Op deze liggen de graven van 9380 Amerikaanse soldaten; een monument herinnert aan 1557 anderen die vermist zijn.

9 Pointe du Hoc en Omaha Beach, Normandië

Blz. 121. Op de kaap Pointe du Hoc bij Omaha Beach zijn de kliffen nog altijd bezaaid met Duitse bunkers en doorzeefd met granaattrekkers.

10 Britse militaire begraafplaats Bayeux

Blz. 133. Dit is de grootste Britse begraafplaats uit de Tweede Wereldoorlog in Frankrijk, maar er liggen ook militairen uit ruim tien andere landen begraven.

11 Duitse militaire begraafplaats, La Cambe

Blz. 122. Donkere grafstenen markeren de graven van 21.200 Duitse militairen.

12 Airbornemuseum, Sainte Mère Église

Blz. 117. De verzameling uniformen, wapentuig en andere militaria in dit uitstekende

de museum wordt bekroond met drie vliegtuigen: een Douglas C-47, een Wa-co-zweefvliegtuig en een Piper Cub.

13 Utah Beach D-daymuseum Sainte Marie du Mont

Blz. 119. Het hoogtepunt in dit museum, dat op een voormalig steunpunt van de Duitsers staat, is een zeldzame tweemotorige Martin B26 G 'Marauder' van de Amerikanen.

Activiteiten en accommodatie

Er zijn tal van unieke activiteiten met D-day als thema. In Groot-Brittannië organiseert **Visit Kent** (visitkent.co.uk) een interessante tiendaagse reis waarbij de rol van het land in de Tweede Wereldoorlog en bij de bevrijding tegen het licht wordt gehouden. Je kunt ook een tochtje maken met het miniatuurtreintje van de **Romney, Hythe & Dymchurch Railway** (rhdr.org.uk; zie blz. 91) of een bezoek brengen aan Churchills oude woning in **Chartwell**. In Londen organiseert **Blitz Walkers** (blitzwalkers.co.uk) wandelingen met gids met de Tweede Wereldoorlog als thema.

In Normandië worden de landingen herdacht met het jaarlijkse **D-Day Festival**, dat een uitstekend programma biedt met onder andere militaire parades, vuurwerkshows, concerten, debatten met veteranen en re-enactments. In Carentan voert een 40 km lange **route** (carentan-circuit-44.com) langs dertien locaties die verbonden zijn met D-day en de bevrijding, en in het nabije Angoville-au-Plain biedt **Domaine Airborne** (domaine-airborne.com) smaakvolle kamers in een historisch huis in het landingsgebied van de 101e Luchtlandingsdivisie. In de **Batterie du Holdy** vind je een knusse bed and breakfast en het personeel kan **jeptochten** langs D-daylocaties voor je regelen. **Café Gondrée** in Bénouville, vlak bij de Pegasusbrug, was het eerste café dat werd bevrijd en is nog altijd in bedrijf.

